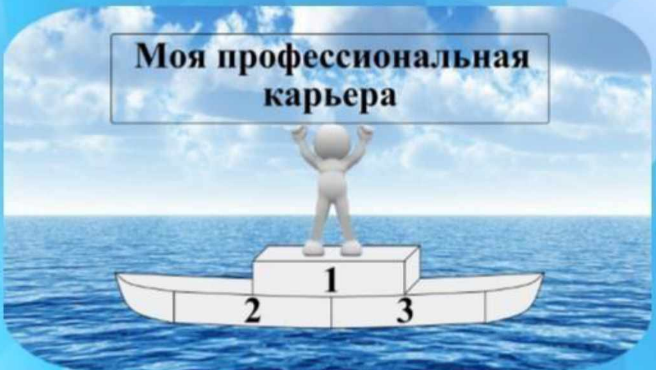

Научно-образовательный электронный журнал

ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ

Выпуск №17 (том 2)
(август, 2021)

Международный научно-образовательный
электронный журнал
«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ»

УДК 37

ББК 94

Международный научно-образовательный электронный журнал «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». Выпуск №17 (том 2) (август, 2021). Дата выхода в свет: 31.08.2021.

Сборник содержит научные статьи отечественных и зарубежных авторов по экономическим, техническим, философским, юридическим и другим наукам.

Миссия научно-образовательного электронного журнала «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ» состоит в поддержке интереса читателей к оригинальным исследованиям и инновационным подходам в различных тематических направлениях, которые способствуют распространению лучшей отечественной и зарубежной практики в интернет пространстве.

Целевая аудитория журнала охватывает работников сферы образования (воспитателей, педагогов, учителей, руководителей кружков) и школьников, интересующихся вопросами, освещаемыми в журнале.

Материалы публикуются в авторской редакции. За соблюдение законов об интеллектуальной собственности и за содержание статей ответственность несут авторы статей. Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов статей. При использовании и заимствовании материалов ссылка на издание обязательна.

© ООО «МОЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КАРЬЕРА»

© Коллектив авторов

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Пестерев С.В. – гл. редактор, отв. за выпуск

Батурин Сергей Петрович	кандидат исторических наук, доцент
Боброва Людмила Владимировна	кандидат технических наук, доцент
Богданова Татьяна Владимировна	кандидат филологических наук, доцент
Демьянова Людмила Михайловна	кандидат медицинских наук, доцент
Еремеева Людмила Эмировна	кандидат технических наук, доцент
Засядько Константин Иванович	доктор медицинских наук, профессор
Колесников Олег Михайлович	кандидат физико-математических наук, доцент
Коробейникова Екатерина Викторовна	кандидат экономических наук, доцент
Ланцева Татьяна Георгиевна	кандидат экономических наук, доцент
Нобель Артем Робертович	кандидат юридических наук, доцент
Ноздрина Наталья Александровна	кандидат педагогических наук, доцент
Павлов Евгений Владимирович	кандидат исторических наук, доцент
Петрова Юлия Валентиновна	кандидат биологических наук, доцент
Попов Сергей Викторович	доктор юридических наук, профессор
Табашникова Ольга Львовна	кандидат экономических наук, доцент
Тюрин Александр Николаевич	кандидат географических наук, доцент
Усубалиева Айнура Абдыжапаровна	кандидат социологических наук, доцент
Фаттахова Ольга Михайловна	кандидат технических наук, доцент

СОДЕРЖАНИЕ

Название научной статьи, ФИО авторов	Номер страницы
ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ	
ЧОЛҒУ ИЖРОЧИЛИГИ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ ТАШКИЛИЙ ТУЗИЛИШ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ЖЎРНАВОЗНИНГ ЎРНИ Кимсанов Мухиддин Мухаммадамин ўғли	10
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА Хамдамов Бобур Бабамуратович	15
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ Кулиева Озода Баббиевна	22
НРАВСТВЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ В ШКОЛЕ Г.Жумамуратоваб, Т.Азизова	30
ELECTRONIC HEALTH INFORMATION SYSTEMS TO IMPROVE DISEASE DIAGNOSIS AND MANAGEMENT Allanazarova Nargizaxon Lutfulla qizi	38
MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA TARBIYALANUVCHILARDA MAYDA QO’L MATORIKASINI SHAKLLANTIRISH Suyunova Fotima Amanovna	45
АКТУАЛЬНАЯ БОЛЕЗНЬ XXI ВЕКА Сабина Буранова	50
UY SHAROITIDA SUVNI QANDAY TOZALASH MUMKIN? Zayniddinov Xasan, Xo’jayev Said	56
CHINNI BUYUMLARI OLISH UCHUN LOY MATERIALLARI TAYYORLASH VA ULARNING XOSSALARINI O’RGANISH Nishonov Mirkozimjon, Yunusov Mirzoxid Mirzakarimovich, Mamatqodirov Behzodjon Dilshodjon o’g’li	68
CHINNI BUYUMLARI KIMYOVIY TARKIBI VA ULARNI OLISH JARAYONLARINI O’RGANISH Yunusov Mirzoxid Mirzakarimovich, Mamatqodirov Behzodjon Dilshodjon o’g’li, Nishonov Mirkozimjon	79
OILA-FARZAND TARBIYASINING MA’NAVIY ASOSI Yuldasheva Shoxsanam Ilhomovna	86

MAKTABLARDA MATEMATIKA FANINI O'QITISHNING DOLZARB MASALALARI Sultonova Qumri Pardayevna	90
THE GENERAL OVERVIEW OF TOPONYMS AS ONE OF THE PART OF LINGUISTIC STUDY Nasimova Zarina Sanjar qizi, Tokhirova Dilrabo Muzaffar qizi, Ravshanova Sabohat Rahimovna	96
ANALYSIS OF EFFICIENCY OF COMPETITIVE SWIMMING IN COMPLEX POOLS Tursunboyev Zokirjon Nematjon o'g'li	100
ДИНАМИЧЕСКИЕ УРАВНЕНИЯ ПОРОУПРУГОСТИ В ДИССИПАТИВНОМ ПРИБЛИЖЕНИИ Туйчиева С.Т.	105
NEW AND THE NEWEST HISTORY OF UZBEKISTAN Bazarbayev Begmurat ug'li	113
КАЧЕСТВО ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ, КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ СОВРЕМЕННОГО ВУЗА Миронова Анна Николаевна	118
"ЧИЗМА ГЕОМЕТРИЯ, МУҲАНДИСЛИК ВА КОМПЬЮТЕР ГРАФИКАСИ" ФАНИНИ ЎҚИТИШДА БЎЛАЖАК МУҲАНДИСЛАРНИНГ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ Шомирзаев Махматмурод Хурамович, Авазов Ж.Д.	123
TA'LIM JARAYONIGA INNOVATSION TEXNIKA VA TEXNOLOGIYALAR JALB ETILISHINING TA'LIM SIFATIDAGI AHAMIYATI Isroilova Muqaddas	131
NEW AND THE NEWEST HISTORY OF UZBEKISTAN Bazarbayev Bekhzod Begmurat ug'li	135
CAUSES AND RISK FACTORS OF LIVER CANCER Abdullayeva Shohida Erkin qizi	140
KANALLARDAN OQIB O`TUVCHI SUVNING SARFINI O`LCHASHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR Shamsiddinov Xushnudbek Baxodirjon o`g`li	145
SAQLASH DAVRIDA UZUMNI SIFATINI NAZORAT QILISH M.I. Mamarizayeva	151
ВЛИЯНИЕ СТИМУЛЯТОРА РОСТА ГУМИМАКСА НА РОСТ И РАЗВИТИЯ ПОДСОЛНЕЧНИКА ПРИ ПОВТОРНОМ ПОСЕВЕ НА ЮГЕ УЗБЕКИСТАНА Таджиев К.М., Турсунов Ш.Ч.	156
KIMYO TA'LIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MATEMATIK USULLARNING AXAMIYATI Nishonov Mirkozimjon, Raximova Latofatxon Ikromxonovna	164

KIMYOVIY MASALALAR YECHISHDA TURLI XIL MATEMATIK USULLARDAN FOYDALANISH Nishonov Mirkozimjon, Raximova Latofatxon Ikromxonovna	171
БОШЛАНГИЧ СИНФЛАРДА ҲУҚУҚИЙ ТАРБИЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК АСОСЛАРИ Сотволдиева Ойбарчин Махамматқосимхоновна	175
MATEMATIKA FANINI O'QITISHDA MINI KONFERENSIYA USULIDAN FOYDALANISH ORQALI O'QITISHNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH Zulunova Moxlaroyim Abdurashid qizi, Qosimjonova Hamidaxon Botirjon qizi, Rahmonqulova Nargiza Bahromjon qizi	178
MATEMATIKA FANINING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQADORLIGI Rahmonqulova Nargiza Bahromjon qizi, Qosimjonova Hamidaxon Botirjon qizi, Zulunova Moxlaroyim Abdurashid qizi	181
ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ МЕТОДОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ РОДНОГО ЯЗЫКА Махмудова Диёра Шерзодбек кизи	184
MUZEYLARNING YOSHLAR HAYOTIDA O'RNI Ro'ziyeva Fazilat Mamayusub qizi	190
DEVELOPMENT OF SORBTION-SPECTROSCOPIC METHODS FOR DETERMINATION OF ZINC AND IRON IONS IN FOOD PRODUCTS Boyqobilov Dilshod Baxriddinovich, O'ngarov Sardorbek Tursunboy o'g'li	196
ОИЛА ВА ЖАМИЯТДА ШАХСЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИНГ КЕЛИБ ЧИҚИШИ ПСИХОЛОГИЯСИ Абдуллаева Гуландом Ўктамовна	201
TARBIYA JARAYONIDA AMALIY SAN`ATNING O`RNI VA ROLI Ergasheva Sevara G'anisher qizi	204
ТВОРЧЕСТВО ЧИНГИЗА АЙТМАТОВА В КОНТЕКСТЕ УЗБЕКСКО – КИРГИЗСКИХ ЛИТЕРАТУРНЫХ СВЯЗЕЙ Темирова Л.Р.	207
ЗАРМАС МАЙДОНИДА ГУРУД СВИТА КЕСМАСИНИНГ ТУЗУЛИШИ, ФАЦИЯЛАР, ЗАРМАС МАЙДОНИНИНГ КЎМИРДОРЛИГИ ВА МАЙДОНДАГИ КЎМИР ТУРЛАРИ БИЛАН ТАНИШИШ Шермухаммедов Тўлқин Зокирович, Тўраев Шохрухбек Бахтиёр ўғли, Қулдошев Достон Юсупович	214
NATIONAL- CULTURE SPESIFICS OF SPEECH ETIQUETTE IN ENGLISH AND UZBEK Abduraxmanova Moxina Toxirjanovna	227

SOME ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF USING MOTHER TONGUE IN TEACHING AND LERANING A FOREIGN LANGUAGES Xayitalieva Halima Nishonovna	230
ИЖТИМОИЙ ПЕРЦЕПЦИЯ ВА МУЛОҚОТ УСЛУБИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ Аминова Дилноза Орифжоновна, Тиловқобилова Маҳлиё	236
SOME ASPECTS OF DEVELOPING A SPECIALIST MODEL OF TECHNOLOGICAL EDUCATION TEACHER Shomirzaev Maxmkhtmurod Khuramovich, Khaydarov Ramozon Mamayusupovich	242
ОСОБЕННОСТИ ВОДНОГО РЕЖИМА ВНУТРИВИДОВЫХ ФОРМ ПШЕНИЦЫ Д.Н. Кадирова, К.Х. Эшмуратов	247
ШАХСИЙ ИЖОДИЙ СЎЗ ҚЎЛЛАШ МАҲОРАТИ Қўзибоева Лолахон Саидрасул қизи	254
ИННОВАЦИОННОЕ РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАЖИВЛЕНИЯ ХРОНИЧЕКИХ РАН У БОЛЬНЫХ НА ФОНЕ САХАРНОГО ДИАБЕТА Охунов А.О., Касимов У.К., Бобоев К.Х., Касимова Д.У.	258
O‘ZBEK TILINIG IZOHLI LUG‘ATIDA SO‘ZLARGA IZOHNING BERILISHI Berdiyeva Sarvinoz Yusupovna	264
ХАРАКТЕР И СТИЛЬ ОБЩЕНИЯ ДЕСТРУКТИВНОЙ ЛИЧНОСТИ Шарафутдинова Хадичахон Гулямутдиновна	268
ОИЛАДА БАРКАМАЛ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЭГАСИ БЎЛИБ ЕТИШГАН БОЛА ЖАМИЯТНИНГ УЛКАН ЮТУҒИДИР Оразымбетова Набира Турсынбаевна	277
BOLALARDA MAKTABGA MOSLASHISH DAVRINING O’ZIGA XOS XUSUSIYATLARI Roziqova Gulchehra	283
INGLIZ TILIDA FRAZEOLOGIZMNING QO’LLANILISHI VA ULARNING TURLARI Sarsenbaeva Saida Sabit qizi	287
HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY TILINING O‘RGANILISH TARIXI VA BOSQICHLARI Muxtorova Dilafro‘z Olimovna	292
GEOGRAFIYA DARSLARIDA VIDEOROLIKLARDAN FOYDALANISHNING DARS SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI Jumanazarova Iroda	298
UILYAM SHEKSPIRNING “HAMLET”ASARI TAHLILI Sarsenbaeva Saida Sabit qizi	300

BIJG'ISH JARAYONLARI. ULARNING TABIATDAGI VA OZIQ-OVQAT SANOATIDAGI AHAMIYATINI TADQIQ QILISH Qudratov Isroil Sami o'g'li	304
ГРАММАТИЧЕСКИЕ КАТЕГОРИИ У ОТДЕЛЬНЫХ ГЛАГОЛЬНЫХ ФОРМ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ Сайднасирова Рухан Зайдиновна	311
ЛИБЕРАЛИЗАЦИЯ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ КАК ВАЖНЕЙШИЙ ФАКТОР РОСТА ИХ ЭФФЕКТИВНОСТИ Абдикадиров Ф.А.	315
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ, АДЕКВАТНЫХ УСЛОВИЯМ ПЕРЕХОДНОГО ПЕРИОДА К РЫНКУ Абдикадиров Ф.А.	325
THE QUALITY OF TEACHERS IN DIGITAL AGE Yangiboyeva G.P.	334
РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ Насретдинова Наргиза Абдужабборовна	337
OMMAVIY SPORT TURLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH Utegenov Marat Bisenbayevich, Ibrayimov Ruslan Maxsetbayevich	343
IMMUNITET HAQIDA TUSHUNCHA, IMMUNITET TURLARI VA IMMUNITETNI KO'TARISH USULLARI Oltiboyeva E'tiborxon Baxrom qizi, Ermatov Jalol Nurali o'g'li	349
AGIOGRAFIK ASARLAR GENEZISI Sayidolimov Javoxirbek Baxtiyorjon o'g'li	352
PRINCIPLES OF TOPONYMS (PLACE NAMES) CLASSIFICATIONS Akbarova Dildora Axtamjon qizi	357
ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ КИБЕРТЕРРОРИЗМА Юлдашев Бехзод Рузиматович	365
INGLIZ TILI GRAMMATIKASIDA ANIQ VA NOANIQ ARTIKLLARNING QO'LLANILISHI Sarsenbaeva Saida Sabit qizi	373
RELATIONSHIP BETWEEN THE STRUCTURE, RESISTIVITY, AND OPTICAL PROPERTIES ITOOF CVD-GROWN ITO FILMS Eldor Turdiyev Nasriddinovich, Ahmad Yaxshimurodov Asror o'g'li, Mustafayeva Iroda Shomirzoyevna	377
STRUCTURAL STUDIES OF THE EPITAXIAL LAYER OF A SUBSTITUTIONAL SOLID SOLUTION $(GaAs)_{1-X}(ZnSe)_X$ WITH NANOCRYSTALS Eldor Turdiyev Nasriddinovich, Ahmad Yaxshimurodov Asror o'g'li, Mustafayeva Iroda Shomirzoyevna	387

INVESTIGATION OF THE CRYSTALLOGRAPHIC PERFECTION AND PHOTOELECTRIC PROPERTIES OF EPITAXIAL FILMS OF $(Si2)_{1-X}(GAP)_X$ $(0 \leq x \leq 1)$ SOLID SOLUTION GROWN ON SI AND GAP SUBSTRATES Eldor Turdiyev Nasriddinovich, Ahmad Yaxshimurodov Asror o'g'li, Mustafayeva Iroda Shomirzoyevna	403
ЧЎЯН ВА ПЎЛАТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ЖАРАЁНЛАРИ ҲАМДА ЖИҲОЗЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИЛИШИ ТАРИХИНИ ЎРГАНИШ Нишонов Миркозимжон, Иброхимов Азиз Алижон ўғли	420
"КИМЁДАН ИЛМИЙ ЛАБОРАТОРИЯЛАР ЯРАТИЛИШ ТАРИХИНИ ЎРГАНИШ" Нишонов Миркозимжон, Иброхимов Азиз Алижон ўғли, Ибрағимов Алиджан Аминович	429
ЎЗБЕКИСТОНДА СЕЛЛАР ОҚИБАТИНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ИШЛАРИНИ ТАҲЛИЛИ Турдиев Ш.Р.	436
ПОДГОТОВКА НАСЕЛЕНИЯ ПРИ ЗЕМЛЕТРЯСЕНИИ С ПРИМЕНЕНИЕМ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ Турдиев Ш.Р.	442
O'QUVCHILARNING YOZMA NUTQIDA KELISHIK QO'SHIMCHALARINING NOTO'G'RI QO'LLANILISHINI BARTARAF ETISH Jo'rayeva Muqaddam Xalilovna	449
BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH (PIRLS MISOLIDA) Jumanova Fotima Uralovna, Artikova Nargiz Shuxratovna	455
TA'LIM JARAYONLARINI ZAMONAVIYLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING USLUBIY ISHLARINI AHAMIYATI Eshnayev Nortoji Jumayevich, Normatova Zamira Aminjonovna	460

ФИО авторов:

Jumanova Fotima Uralovna

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti

Pedogogika fanlari nomzodi, Dotsent

Artikova Nargiz Shuxratovna

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti magstranti

Название публикации: «BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH (PIRLS MISOLIDA) »

Annotation: *this article will provide information on the development of Reading Literacy in primary school students. The data will be reviewed with reference to the literature.*

Keywords: *language, PIRLS, PISA, reading literacy, story collections, picture books, development of personal thinking skills, text.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish borasida ma'lumotlar beriladi. Ma'lumotlar adabiyotlarga tayangan holda ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *Til, PIRLS, PISA, o'qish savodxonligi, hikoya to'plamlari, rasmli kitoblar, shaxsiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, matn.*

KIRISH. (Introduction)

Bugungi kunda yoshlar ta'lim- tarbiyasi masalasi har doimgidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan kelib chiqib, globallashuv sharoitida raqobat tobora kuchayib borayotgan bir sharoitda fan sohalarini rivojlantirib, ta'lim-tarbiyani yanada yuksak pog'onalarga ko'tarish uchun yangicha yondashuv hamda tamoyillarni ishlab chiqish maqsadida yurtimizda ko'pgina amaliy ishlar amalga oshirilmoqda . Bu esa prezidentimiz tomonidan qabul qilingan Harakatlar strategiyasining maqsad- mazmuni bilan uyg'un bo'lib, unda belgilangan vazifalarning bevosita davomiy ko'rinishi sifatida ta'lim- tarbiyaning rivojida yangi bosqichni boshlab berishi shubhasizdir.

Istiqlol natijasi o'laroq , davlat ta'lim hujjatlarida ona tili ta'limi maqsadi

muayyanlashtirildi. Ona tili mashg‘ulotlari bolalarda ijodiylik, mustaqil fikrlash, ijodiy fikr mahsulini nutq sharoitiga mos ravishda og‘zaki, yozma shakllarda to‘g‘ri, ravon ifodalash ko‘nikmalarini shakllantirish va rag‘batlantirishga qaratildi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida nutq yaxshi rivojlanmagan bo‘ladi. Shuningdek ularning so‘z boyligi ham ancha kichik. Buning uchun ona tili darslarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ko‘p qoidalarni ko‘r- ko‘rona yodlatmasdan, asosiy e‘tiborni darslikda berilgan matn asosidagi mashqlarning topshiriqlarini bajartirishga qaratish lozim. Bugungi kunning ham asosiy dolzarb vazifasi ham ijodiy tafakkur sohiblarini yaratishdir. O‘quvchi kichik yoshdan tafakkur qilib, mantiqiy fikrlashni o‘rganib borsa, unda shaxsiy fikrlash qobiliyati rivojlanadi va yon- atrofda bo‘layotgan o‘zgarishlarga befarq qaramasdan , o‘z nuqtayi nazarini bildira oladi.

Til millat ko‘zgusi, til ijtimoiy soha degan so‘zlarni juda ko‘p bor eshitamiz. Ona tilini yo‘qotgan millatni mag‘lub qilish juda oson. Chunki til madaniyat, til marifat , til mafkura. Ona tili o‘quv fanlarining asosidir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga 1-sinfdayoq ona tili me‘yorlari asosiy dars sifatida o‘qitib, o‘rgatilib boradi. Ona tilini o‘rganish juda katta ta‘limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ahamiyatga ega. Shaxsning tarbiyalanganlik darajasi ham tilni bilish bilan belgilanadi. Jamiyat rivojlangan sari ona tili o‘qitishning maqsad va vazifalari ham takomillashib boradi. Ona tili ta‘limi o‘z oldiga yoshlarda mustaqil va ijodiy fikrlash, og‘zaki hamda yozma nutq ko‘nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, ularda til sezgirligini tarbiyalash maqsadini qo‘yadi.

Ona tili fanini o`qitishning o`ziga xos oson va qiyin taraflari bor. Fan o`quvchining o`z ona tilisini ifoda etishi, unga mavzuni yetkazishda qiynalmaslik bu fanning oson tarafi bo`lsa, undagi nazariy ma`lumotlar, ularni o`quvchiga anglatish bu ona tilii fanining qiyin taraflaridan biridir. Bu kabi muammolar boshlang'ich ta`lim ona tili o`qituvchisiga ham, yuqori sinf ona tili o`qituvchisigayam birdek daxldor. O`quvchilar e`tiborini darsga jalb qilish yo`llaridan biri, bu fanlaaro bog`liqlikdir. Agar o`quvchi darsda olgan bilimlarini hayotga tatbiq etolmasa, hayotiy ko`nikmalarga, kompetensiyaviy bilimga ega bo`lmagan hisoblanadi. Bugungi kun ona tili fani o`qituvchisining oldida nafaqat savodxon o`quvchini shakllantirish, balki hayotga tik ko`z bilan qaraydigan yetuk shaxsni kamol toptirish masalasi ham turibdi. Chunki

davlatimiz bugungi kunda bir nechta xalqaro baholash tashkilotlariga a`zo bo`ldi. PIRLS, PISA kabi xalqaro baholash mezonlari o`quvchining nafaqat savodxonligini, balki uni dunyoqarashi, hayotga qay darajada tayyorligini ham baholaydi. Shunday ekan, har bir ona tili darslarida bu kabi baholash mezonlaridan foydalanib borish kerakdir.

PIRLS dasturi 2001- yilda ta‘lim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiatsiyasi (IEA- International Association for the Evaluation of Educational Achievement) tomonidan tashkil etilgan. Xalqaro baholash dasturi PIRLS (Progress In International Reading And Literacy Stady) dunyoning turli mamlakatlari milliy ta‘lim tizimida o‘qish savodxonligi bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar va natijalarni qiyoslashga yo‘naltirilgan. Tadqiqotlar 2001, 2006, 2011, 2016- yillarda o‘tkazilgan. O‘qish savodxonligi – jamiyat tomonidan talab qilinadigan va inson tomonidan qadrlanadigan yozma tilning shakllarini idrok etish va amaliyotda qo‘llay olish qobiliyatidir. Ushbu nuqtayi nazar o‘quvchilarning o‘qishdan olingan ma‘lumotlardan foydalanish qobiliyatiga tobora ko‘proq e‘tibor qaratadigan zamonaviy jamiyatda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Asosiy e‘tibor tushunishni namoyon qilishdan o‘zlashtirilgan ma‘lumotlarni qanday qilib yangi loyihalar va vaziyatlarda qo‘llay olish qobiliyatlarini namoyon qilishga qaratilgan. Hozirgi vaqtda PIRLS ta‘rifiga ko‘ra, o‘qish savodxonligi jamiyat tomonidan talab qilinadigan va inson tomonidan qadrlanadigan yozma til shakllarini tushunish va ulardan foydalanish, shuningdek, matnlardan turli shakllarda ma‘no hosil qila olish qobiliyati hamdir. O‘qish savodxonligining bu ko‘rinishi konstruktiv va interaktiv jarayon sifatida ko‘plab o‘qish nazariyalarini aks ettiradi. O‘quvchining matn bilan ishlash jarayonida o‘quvchi va matn orasidagi muloqot orqali (shuning uchun ham bu jarayon interaktiv deyiladi) o‘quvchi ma‘noni yaratadi (shuning uchun ham bu jarayon konstruktiv deyiladi). O‘quvchi bu jarayonning faol qatnashuvchisi bo‘lib, ma‘no yaratadi, matn ustida mushohada yuritadi va samarali o‘qish strategiyalarini ongli ravishda tanlab qo‘llaydi. Har bir matn turi odatiy shakl va qoidalarga amal qilgan holda o‘quvchiga matnni sharhlashga yordam beradi. Har qanday matn turli shaklga ega bo‘lishi mumkin. Bular an‘anaviy kitoblar, jurnallar, hujjatlar va gazetalar, shuningdek, raqamli ko‘rinishdagi

yozma shakllarni ham oʻz ichiga oladi. PIRLS yosh oʻquvchilarning sinfda va sinfdan tashqari oʻqishining ikkita keng qamrovli maqsadiga qaratilgan.

Butun dunyo boʻylab oʻqish savodxonligining rivoji odamlarning nima sababdan oʻqishlari bilan bevosita bogʻliq. Umuman olganda, bu sabablar zavqlanish va shaxsiy qiziqish uchun oʻqishni yoki taʻlim va jamiyat hayotida munosib ishtirok etishni oʻz ichiga oladi. Koʻpgina yosh oʻquvchilarning dastlabki mutolaasi aksariyat hollarda hikoya (masalan, hikoya toʻplamlari yoki rasmli kitoblar) yoki oʻquvchilarga atrofdagi dunyo haqida maʻlumot beradigan va savollarga javob beradigan maʻlumotli matnlardan iborat boʻladi. PIRLS da ishlatiladigan badiiy matnlarning asosiy shakli – bu badiiy toʻqimaga asoslangan hikoyalardir. PIRLSda har bir matn parchasi yoki matn yuzasidan beriladigan savollar toʻrtta tushunish jarayonini baholash uchun asos boʻlib xizmat qiladi. Oʻquvchilar matndan maʻno hosil qilar ekan, ular aniq tushuntirilmagan gʻoyalar yoki maʻlumotlarga nisbatan tushuntirishlar beradi. Xulosalash oʻquvchilarga matndan tashqariga chiqishga imkon beradi. Koʻpgina hollarda muallif matnni oʻquvchining aniq yoki bevosita xulosa chiqarishi uchun yaratadi. Oʻquvchilar oddiy xulosalar bilan bir qatorda, matndagi gʻoyalar va axborotlarni talqin qilishda va uygʻunlashtirishda aniq yoki umumiy maʻnolarga eʻtibor berishlari yoki tafsilotlarni umumiy mavzular va gʻoyalar bilan bogʻlashi mumkin. Toʻliq javob berish uchun oʻquvchidan barcha matnni yoki hech boʻlmaganda uning muhim qismlarini, shuningdek, matndan tashqaridagi fikrlarni yoki axborotni tushunish talab qilinadi.

Xulosa oʻrnida shuni taʻkidlash joizki, oʻqish savodxonligi oʻquvchilarning ilmiy va shaxsiy muvaffaqiyatini oʻsishi uchun asos boʻlib xizmat qiladi, shuningdek PIRLS taʻlim sohasida olib borilayotgan siyosatning muvaffaqiyatga taʻsirini baholash uchun qimmatli vosita hisoblanadi. Shunday ekan, boshlangʻich sinf oʻquvchilarimizning oʻqish savodxonligini oshirishga qaratilgan xalqaro dasturlaga tayyorgarlikni oshiraylik va oʻquvchilarimizning tafakkurini oʻstirish lozim.

Adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ―O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi‖ 2019-yil 29-apreldagi PF-5217 sonli Farmoni
2. A. Ismoilov, D. Norboyeva, K. Kucharova, Z. Qosimova, N. Aminova. Xalqaro tadqiqotlarda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining savodxonligini baholash. (o‘quv qo‘llanma) – T.: Sharq NMAK, 2019. -94 b.